

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Alueet • 2020:39

Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma 2020–2022

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:39

Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma 2020–2022

Työ- ja elinkeinoministeriö

ISBN PDF: 978-952-327-509-6

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö	26.6.2020
Tekijät	Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelman valmisteluryhmä ja sen sihteeri	
Julkaisun nimi	Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma 2020–2022	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:39	
Diaari/hankenumero	VN/11651/2019	Teema Alueet
ISBN PDF	978-952-327-509-6	ISSN PDF 1797-3562
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-509-6	
Sivumäärä	37	Kieli suomi
Asiasanat	Seutukaupunki, alueet, aluekehitys, aluepolitiikka, kunnat, maakunnat, koulutus, työllisyys, innovaatiot	
Tiivistelmä	<p>Pääministeri Antti Rinteen ja myöhemmin pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa todetaan, että "toteutetaan seutukaupunkiohjelma ja tuetaan seutukaupunkien yhteisten kehittämisstrategioiden laadintaa ja verkostomaista toimintaa".</p> <p>Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma rakentuu omaehtoiselle kehittämiselle, sopimukselliselle kumppanuudelle sekä verkostokehittämiselle. Ohjelman rakentamiseksi valmisteluryhmä tarkasteli kesällä 2018 julkaistun seutukaupunkiohjelman toimenpiteitä ja analysoi ne. Toimenpiteissä otettiin huomioon seutukaupunkiohjelman julkaisemisen jälkeen tapahtunut kehitys sekä hallitusohjelma.</p> <p>Toimeenpano-ohjelma laadittiin alun perin kaudelle 2020–2022. Elinkeinoministeri Mika Lintilä linjasi seutukaupunkiohjelmaa 8.11.2022, että ohjelman kautta jatketaan vuoden 2023 loppuun saakka. Näin ohjelmakausi ei katkea, vaan päästään hallituskauden vaihdoksen yli sekä yhtenäisempään rytmiin muiden seutukaupunkitoimien, kuten seutukaupunkien osaavan työvoiman saatavuutta edistävien hankkeiden ja teemaverkostohankkeiden sekä seutukaupunkisihteeristön toimikauden, kanssa.</p> <p>Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyshenkilö: Katja Palonen, katja.palonen@tem.fi, puh. +358 295 047 071</p> <p>Julkaisu on päivitetty 25.1.2023, s. 3–5.</p>	
Kustantaja	Työ- ja elinkeinoministeriö	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Arbets- och näringsministeriet	26.6.2020	
Författare	Beredningsgruppen för beredning av genomförande av regionstadsprogrammet samt sekretariatet		
Publikationens titel	Program för genomförande av regionstadsprogrammet 2020–2022		
Publikationsseriens namn och nummer	Arbets- och näringsministeriets publikationer 2020:39		
Diarie-/ projektnummer	VN/11651/2019	Tema	Regionerna
ISBN PDF	978-952-327-509-6	ISSN PDF	1797-3562
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-509-6		
Sidantal	37	Språk	finska
Nyckelord	regionstad, regionutveckling, regionalpolitik, regioner, kommuner, landskap, utbildning, sysselsättning, innovationer		
Referat	<p>I regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinne och senare statsminister Sanna Marin konstateras att det ska utarbetas ett program för regionstäder och utarbetandet av gemensamma utvecklingsstrategier och verksamhet i nätverksform ska stödjas.</p> <p>Programmet för genomförande av regionstadsprogrammet bygger på frivillig utveckling, avtalsbaserat partnerskap och nätverksutveckling. Vid utarbetandet av programmet beaktade beredningsgruppen åtgärderna i det regionstadsprogram som publicerades sommaren 2018 och analyserade dem. I åtgärderna beaktades utvecklingen efter publiceringen av regionstadsprogrammet samt regeringsprogrammet.</p> <p>Genomförandeprogrammet utarbetades ursprungligen för perioden 2020–2022. Näringsminister Mika Lintilä slog fast vid regionstadsforumet den 8 november 2022 att programmet ska fortsätta till utgången av 2023. På så sätt avbryts inte programperioden, utan man når över regeringsskiftet och får en mer enhetlig rytm med andra åtgärder i regionstäderna, till exempel projekt som främjar tillgången till kompetent arbetskraft i städerna, temanätverksprojekt och regionstadssekretariatets mandatperiod.</p> <p>Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Katja Palonen, katja.palonen@tem.fi, tfn +358 295 047 071</p> <p>Publikation uppdaterades den 25 Januari 2023, s. 3–5.</p>		
Förläggare	Arbets- och näringsministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Economic Affairs and Employment	26 June 2020	
Authors	Steering committee for implementation of the Regional Cities Programme and secretariat		
Title of publication	Implementation Programme of the Regional Cities Programme 2020–2022		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2020:39		
Register number	VN/11651/2019	Subject	Regions
ISBN PDF	978-952-327-509-6	ISSN (PDF)	1797-3562
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-509-6		
Pages	37	Language	Finnish
Keywords	regional city, regional development, regional policy, regions, municipalities, counties, education, employment, innovations		
<p>Abstract</p> <p>The Government Programme of Prime Minister Antti Rinne's Government and then Prime Minister Sanna Marin's Government states that a programme will be prepared for regional cities, and action will be taken to help regional cities prepare joint development strategies and build networks.</p> <p>The implementation programme of the Regional Cities Programme is built on independent development, agreements, contracts and partnerships and network development. In order to build the programme, the preparatory working group examined and analysed the measures of the Regional Cities Programme published in the summer of 2018. The measures took into consideration any development following the publication of the Regional Cities Programme and the Government Programme.</p> <p>The implementation programme was originally drawn up for the period of 2020–2022. Minister of Economic Affairs Mika Lintilä stated at the Regional Cities Forum on 8 November 2022 that the term of the programme would continue until the end of 2023. In that way, the programming period will not be cut short. Instead, the period will continue beyond the start of the new government term and be in tandem with other regional city measures, such as projects promoting the availability of skilled labour in regional cities and thematic network projects as well as the term of the regional city secretariat.</p> <p>Contact person at the Ministry of Economic Affairs and Employment: Katja Palonen, katja.palonen@tem.fi, tel. +358 295 047 071</p> <p>Publication was updated on 25th January 2023, p. 3–5.</p>			
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment		
Distributed by/ publication sales	Electronic version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

ESIPUHE	9
1 Seutukaupunkien tilannekuva	12
Koronakriisin vaikutukset seutukaupunkeihin.....	13
Post-korona	14
2 Toimeenpano-ohjelma	16
Omaehtoinen kehittäminen	17
Innovaatioympäristöt.....	18
Elinkeinot ja elinvoima, ilmastonmuutos ja kiertotalous	18
Koulutus ja osaavan työvoiman saatavuus.....	20
Sujuvat liikenneyhteydet	21
Asuminen ja maankäyttö sekä digitalisaatio	21
Kulttuuri ja omaleimaisuus	22
Kumppanuus, verkostokehittäminen ja sopimuksellisuus	22
Verkostokumppanuus.....	23
Osaavan työvoiman saatavuutta edistävät verkostohankkeet	24
3 Toimenpiteitä seutukaupunkiohjelman toimeenpanoksi	25
LIITE 1 Työkalupakki – Seutukaupunkien omaehtoisen kehittämisen toimenpiteitä	31
Innovaatioympäristöt.....	31
Elinkeinot ja elinvoima, ilmastonmuutos ja kiertotalous	32
Koulutus ja osaavan työvoiman saatavuus.....	32
Sujuvat liikenneyhteydet	34
Asuminen ja maankäyttö sekä digitalisaatio	35
Kulttuuri ja omaleimaisuus	37

ESIPUHE

Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma on jatkoa vuonna 2015 alkaneelle seutukaupunkien elinvoimaisuutta ja taloudellista pärjäämistä selvittävälle työlle. Eduskunnan tarkastusvaliokunta kiinnitti vuonna 2015 huomiota seutukaupunkien elinvoimaisuuteen ja taloudelliseen pärjäämiseen. Alueellistamisen koordinaatioryhmä selvitti budjettitalouden henkilötyövuosia ja toimipaikkamääriä hallinnonaloittain, maakunnittain ja kunnittain vertailuvuosina 2010 ja 2015. Selvityksessä havaittiin, että erityisesti maakuntien toiseksi suurimpiin kuntiin on kohdistunut suhteellisesti tarkasteltuna suuri osuus valtion työpaikoissa 2010-luvulla tapahtuneista vähennyksistä.

Edellä mainituista syistä valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö kutsuivat kaupunkineuvos Antti Rantakokon selvittämään laajemmasta näkökulmasta seutukaupunkien taloudellista elinvoimaisuutta ja sitä, miten seutukaupungit pääsisivät nykyistä paremmin osaksi talouskasvua. Selvitys luovutettiin lokakuussa 2017 vastuuministereille. Rantakokon selvitys sisälsi kahdeksan eri toimenpide-ehdotusta, joista keskeisin oli erillisen yli hallituskausien jatkuvan seutukaupunkiohjelman laatiminen.

Selvityshenkilön ehdotusten perusteella asetettiin 25.1.2018 seutukaupunkiohjelmaa valmisteleva sihteeristö sekä sparrausryhmä tukemaan sihteeristön työtä. Sparrausryhmän puheenjohtajana toimi kansanedustaja Seppo Kääriäinen ja jäsenenä kansanedustaja Arto Satonen ja kansanedustaja Kaj Turunen sekä 14.5.2018 alkaen kansanedustaja Ari Jalonen Kaj Turusen vaihdettua eduskuntaryhmää. Seutukaupunkiohjelma valmistui kesällä 2018.

Seutukaupunkiohjelma on toimenpiteiden kokonaisuus, joka rakentuu kolmesta eri elementistä. Nämä ovat omaehtoinen kehittäminen, sopimuksellisuus-kumppanuus ja verkostokehittäminen. Omaehtoinen kehittäminen muodostaa pohjan seutukaupunkien tekemiselle. Seutukaupungeilla on omia vahvuuksia, joita tulee tuoda esille entistä aktiivisemmin ja näkyvämmiin. Menestys rakentuu omien vahvuuksien tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Seutukaupungit voivat omilla ratkaisullaan luoda pohjan menestykselle. Sopimuksellisuus, kumppanuus ja verkostokehittäminen perustuvat ajatukselle, että yhdessä ja yhteistyössä suurten kaupunkien, seutujen ja maakuntien sekä valtion kanssa

seutukaupungit voivat menestyä. Seutukaupunkiohjelma tarjoaa mahdollisuuden rakentaa tiiviimpää, verkostomaisempaa ja teemapohjaisempaa yhteistyötä erilaisten kaupunkien ja alueiden välillä ylittäen maakuntarajat.

Pääministeri Antti Rinteen ja myöhemmin pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa todetaan, että *"toteutetaan seutukaupunkiohjelma ja tuetaan seutukaupunkien yhteisten kehittämisstrategioiden laadintaa ja verkostomaista toimintaa"*. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että laaditaan kansallinen kaupunkistrategia. Tämä toimeenpano-ohjelma huomioidaan kaupunkistrategian valmistelussa ja seutukaupungit osallistuvat strategian valmisteluun. Hallitusohjelmassa painotetaan myös Suomen hiilineutraalisuustavoitetta vuoteen 2035. Seutukaupungit ovat keskeisiä toimijoita ilmastotavoitteiden toteuttamisessa erityisesti ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen sekä kiertotalouden osalta.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 5.2.2020 Seutukaupunkiohjelman toimeenpanolle valmisteluryhmän ja sille sihteeristön. Valmisteluryhmän tehtävänä oli laatia seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma vuosille 2020–2022 vuonna 2018 julkaistun seutukaupunkiohjelman pohjalta.

Valmisteluryhmän puheenjohtajana on toiminut KHT-tilintarkastaja Olavi Ala-Nissilä ja jäsenenä Savonlinnan kaupunginjohtaja Janne Laine, Riihimäen kaupunginhallituksen puheenjohtaja Miia Nahkuri ja Kajaanin ammattikorkeakoulun rehtori Matti Sarén. Valmisteluryhmän sihteeristön puheenjohtajana on toiminut johtava asiantuntija Katja Palonen työ- ja elinkeinoministeriöstä. Jäseninä ovat olleet asiantuntija Auli Sihvola työ- ja elinkeinoministeriöstä, erityisasiantuntija Mika Ristimäki ympäristöministeriöstä, neuvotteleva virkamies Leena Sirkjärvi liikenne- ja viestintäministeriöstä, opetusneuvos Päivi Bosquet opetus- ja kulttuuriministeriöstä, erityisasiantuntija Antti Kuopila sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, finanssineuvos Teemu Eriksson valtiovarainministeriöstä, poliisitarkastaja Seppo Sivula sisäministeriöstä, Pietarsaaren kaupunginjohtaja Kristina Stenman, seutukaupunkiverkoston edustajana Raahen kaupunginjohtaja Ari Nurkkala ja projektiasiantuntija Essi Ratia Suomen Kuntaliitosta. Työn kuluessa on kuultu seutukaupunkiverkosta ja maa- ja metsätalousministeriötä.

Tämän työn kuluessa toimintaympäristö on muuttunut. Koronavirus on vaikuttanut sekä valmisteluryhmän työskentelytapaan että työn sisältöön. Tulevaisuudessa nyt lisääntynyt etätyö ja digitaalisuuden antamat mahdollisuudet luovat uudenlaisia menestyksen eväitä myös seutukaupungeille. Voidaankin nähdä, että seutukaupunkien vahvuudet yritystoiminnan ja asumisen paikkoina korostuvat.

Kaupunkipolitiikka ja erilaiset alueet ja kaupungit on tunnustettu ja tunnustettu hallitusohjelmassa. Seutukaupungit ovat kiinteä osa kaupunkipolitiikan kokonaisuutta. Toivomme, että aktiivisempi vuoropuhelu erilaisten kaupunkien ja valtion välillä tiivistyy entisestään.

Täten kunnioittavimmin luovutetaan seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma työ- ja elinkeinoministeriölle jatkotoimenpiteitä varten.

Helsingissä 26.6.2020

Olavi Ala-Nissilä KHT-tilintarkastaja Valmisteluryhmän pj.	Janne Laine Kaupunginjohtaja Savonlinna	Miia Nahkuri Hallituksen pj Riihimäki	Matti Sarén Rehtori Kajaanin AMK
Katja Palonen Johtava asiantuntija Työ- ja elinkeinoministeriö Sihteeristön pj.	Auli Sihvola Asiantuntija Työ- ja elinkeinoministeriö	Mika Ristimäki Erityisasiantuntija Ympäristöministeriö	
Leena Sirkjärvi Neuvotteleva virkamies Liikenne- ja viestintäministeriö	Päivi Bosquet Opetusneuvos Opetus- ja kulttuuriministeriö	Antti Kuopila Erityisasiantuntija STM	
Teemu Eriksson Finanssineuvos Valtiovarainministeriö	Seppo Sivula Poliisitarkastaja Sisäministeriö	Kristina Stenman Kaupunginjohtaja Pietarsaari	
Ari Nurkkala Kaupunginjohtaja Seutukaupunkiverkosto Raahe	Essi Ratia Projektiasiantuntija Suomen Kuntaliitto		

1 Seutukaupunkien tilannekuva

Seutukaupungit ovat maakunnan sisällä olevien toiminnallisten alueiden keskuksia sekä palveluiden ja teollisuuden keskittymiä. Ne eivät ole maakuntien hallinnollisia, taloudellisia tai kulttuurisia keskittymiä, eivätkä niiden keskittymien välittömässä läheisyydessä. Niiden väkiluku on yleensä suurempi kuin 15 000 asukasta. Seutukaupunkeja on Suomessa noin 56 ja niissä asuu noin miljoona asukasta. Niiden osuus BKT:stä on noin 10-15 prosenttia Tilastokeskuksen vuoden 2015 tietojen pohjalta arvioituna. Seutukaupungit ovatkin teollisen Suomen kivijalka, jolloin niiden rooli myös monien ilmasto- ja kiertotaloustavoitteiden toteuttamisessa korostuu.

Seutukaupungeilla on talousalueiden keskuksina riittävät resurssit myös omaehtoiseen elinvoiman kehittämistyöhön sekä osaamisensa että taloutensa puolesta. Jokaisella kunnalla, seudulla ja maakunnalla on omat vahvuutensa. Monimuotoisella kaupunkipolitiikalla voidaan huomioida alueiden ja kuntien erilaisuus ja vahvistaa näiden sekä samalla koko Suomen elinvoimaa. Koko Suomen kilpailukyvyyn edistäminen edellyttää alueiden erikoistumista ja yhteistyötä. Yhteistyön tekemiseksi tarvitaan vahvoja, toimivia, byrokratialtaan kevyitä ja uusia mahdollisuuksia luovia toiminta-alueita, verkostoja. Kokonsa puolesta seutukaupungit pystyvät toimimaan alustana ketterille kokeiluille.

Seutukaupungeissa ihmisten arki on sujuvaa, kun työn ja perheen sekä monipuolisen vapaa-ajan yhdistäminen on mutkatonta. Työssäkäyntialueena seutukaupunkien saavutettavuudella on merkitystä myös laajemmalle alueelle. Seutukaupunkien keskustojen kaupallinen elinvoimaisuus ja lähipalvelujen saatavuus palvelevat myös naapuriseutuja ja näiden asukkaita.

Seutukaupungeilla on sekä yhdistäviä että erottavia tekijöitä, mutta erilaisuudestaan huolimatta ne muodostavat oman tiiviin verkostonsa. Rakennemuutoksia on tapahtunut niin teollisuuden, palveluiden kuin osaamisen alueilla. Lisäksi väestön väheneminen ja ikärakenteen muutokset vaikuttavat voimallisesti seutukaupunkien elinvoimaan vaikkakin väestön monipaikkaisuus ja kausiluonteisuus tuovat lisääntyvän etätyön osalta mahdollisuuksia. Joukossa on tällä hetkellä positiivisen rakennemuutoksen kaupunkeja, kasvavia kaupunkeja, keskijoukon kaupunkeja sekä haasteellisen tilanteen kaupunkeja. Tämän

johdosta ei ole yhtä yhtenäistä ratkaisua, jolla seutukaupunkien kestävä kasvua ja elinvoimaista kehitystä voidaan jatkossa tukea.

Kesäkuussa 2020 julkaistu Pieni kaupungistuminen -selvitys tarkasteli seutukaupunkien väestönkehitystä. Selvityksessä seutukaupunkien sisällä toteutuneen väestönkehityksen tarkastelu paljasti laajemman kaupungistumisen megatrendin taakse jääneen ilmiön: ”pienen kaupungistumisen”, jolla viitataan seutukaupunkien kaupungistumiseen tai taajamoitumiseen. Seutukaupungeissa keskustaajamien väestönkehitys on 2010-luvulla ollut muita alueita vahvempaa, mikä kaupungistaa ja keskittää seutukaupunkeja. Väestön tiivistymisellä on vaikutuksia seutukaupunkien maankäytölle, liikenteelle sekä asuntotuotannon tarpeille. Seutukaupunkien pientä kaupungistumista selittävät etenkin kunnan sisällä tapahtuva muuttoliike sekä muuttoliike ulkomailta.

Koronakriisin vaikutukset seutukaupunkeihin

Koronakriisi ja sen vuoksi käynnistetty poikkeustila sekä rajoitukset vaikuttavat seutukaupunkeihin suoraan ja välillisesti eri puolilla Suomea. Vaikutukset näkyvät niin taloudessa, yrityksissä, työllisyydessä, alueen elinvoimassa kuin yksityisten ihmisten arjessa. Koronapandemian pitkäaikaisvaikutuksia on vielä mahdotonta arvioida.

Valtiovarainministeriön kansantalouselämyksen ennusteen mukaan koronapandemialla ja sitä seuranneilla rajoitustoimenpiteillä on merkittäviä vaikutuksia niin kansantalouteen, julkiseen talouteen kuin kuntatalouteenkin. Kesäkuussa julkaistun ennusteen mukaan Suomen bruttokansantuotteen arvioidaan supistuvan 6 prosenttia vuonna 2020. Talous alkaa toipua hitaasti loppuvuodesta 2020. Bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 2,5 prosenttia vuonna 2021 ja 1,7 prosenttia vuonna 2022. Julkinen velka kasvaa tänä vuonna noin 20 miljardilla eurolla noin 71 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Talouden toipuminen edellyttää kuitenkin selvästi parempia näkymiä vientimarkkinoilla sekä kohenevaa luottamusta Suomen talouden kykyyn luoda kasvua ja työllisyyttä. Koronan vaikutukset näkyvät alueilla nopeimmin palvelualoilla, kuten esimerkiksi matkailussa ja ravintola-alalla. Matkailussa vaikutukset ovat huomattavia, ja liittyvät niin rajojen sulkemiseen kuin kotimaanmatkailun vähenemiseen ja kesän tapahtumien peruuntumiseen. Matkailun vähenemisellä on vaikutuksia myös välillisesti esimerkiksi rakentamiseen.

Teollisuudessa ja rakentamisessa on nähtävissä merkkejä raaka-aineiden ja komponenttien saatavuuden, mutta myös kysynnän heikkenemisestä. Tämä vaihtelee alue- ja toimialakohtaisesti. Kuljetukset ovat hidastuneet ja kuljetusmuotoja on jouduttu vaihtamaan. Myös laitteiden ja varaosien saatavuus on heikentynyt. Tämä avaa toisaalta uusia mahdollisuuksia kotimaisille alihankkijoille. Rakentamisessa välittömät vaikutukset eivät toistaiseksi

ole merkittäviä, mutta niiden arvioidaan lisääntyvän. Ulkomaalaisen työvoiman saatavuuden suhteen akuutein tilanne on maataloudessa ja puutarhatuotannossa, jossa kausityöntekijöiden saatavuus on kriittinen satokauden onnistumiselle, ja vaikutuksia on myös muilla aloilla.

Aluetaloudelliset kerrannaisvaikutukset voivat nousta huomattavaksi ostovoiman heikentyessä ja näkyä eri puolilla maata vientiteollisuuden alihankintaketjujen kautta. Ostovoiman heikentyminen ja kuluttajien varautuminen näkyvät pian myös kaupan alalla.

Koronakriisin vaikutukset näyttävät kohdistuvan seutukaupunkeihin yhtäältä suurimpia kaupunkiseutuja maltillisemmin johtuen niiden teollisen tuotannon suuremmasta osuudesta, pyöräilyä suosivasta yhdyskunnan mittakaavasta ja vähäisemmästä joukkoliikenteen käytöstä. Toisaalta kriisi näyttää vaikuttavan poikkeuksellisen voimakkaasti niihin seutukaupunkeihin, joissa matkailun merkitys on suuri. Koronakriisin vaikutusten teolliseen tuotantoon arvioidaan tulevan viiveellä. Näkymät ovat pessimistiset, mutta ohjelman laadinnan aikana heikentyneen investointikysynnän koko vaikutus ei vielä ole arvioitavissa. Seutukaupunkien kuntatalous on isoissa haasteissa ja on huolehdittava, että siitä ei tule kehittämisen estettä.

Post-korona

Koronavirustauti (COVID-19) on aiheuttanut maailmanlaajuisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen häiriötilan. Koronavirusepidemian takia Suomi otti nopeasti käyttöön suosituksiin, normaaliolojen lainsäädäntöön ja valmiuslainsäädäntöön perustuvan rajoitustoimien kokonaisuuden.

Koronavirusepidemian ja siihen liittyvien rajoitustoimien taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset vaikutukset ovat mittavia ja monelta osin mahdollisesti myös pitkäkestoisia.

Kriisin akuuttiin vaiheeseen liittyvien rajoittamistoimien asteittaiseen luopumiseen liittyen Valtioneuvoston kanslia asetti 8.4.2020 pääministeri Marinin toimesta Koronavirus-kriisin välittömien vahinkojen rajoittamisesta, tehtyjen toimenpiteiden oikea-aikaisesta irtaantumista sekä Suomen jälleenrakennuksen suunnittelusta vastaavan valmisteluryhmän. Ryhmän puheenjohtajana toimi valtiovarainministeriön kansliapäällikkö Martti Hetemäki.

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö asettivat asiantuntijaryhmän, joka etsi toimenpiteitä hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistamiseksi koronaepidemian jälkihoidossa. Koronaepidemian aiheuttama poikkeustilanne on vaikuttanut epätasaisesti suomalaisen yhteiskuntaan ja eri ihmisryhmiin. Suurimman taakan kantavat ne, jotka ovat jo

ennestään heikoilla. Tilanne vaatii sekä välittömiä että pitkäjänteisiä toimia, jotta hyvinvointiyhteiskunnan edellytykset, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo säilyvät. Asiantuntijatyöryhmän puheenjohtajana toimi arkkipiispa emeritus Kari Mäkinen.

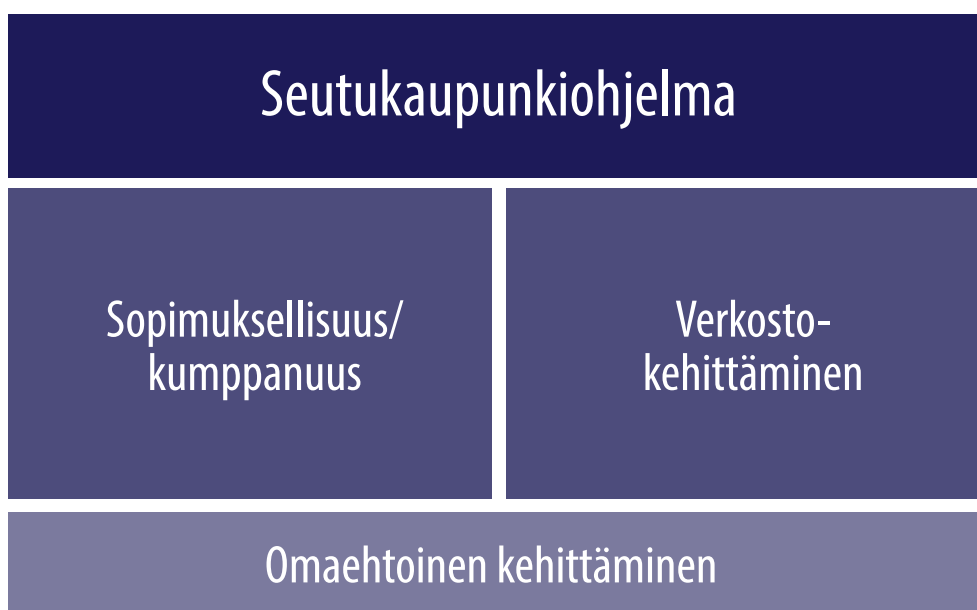
Osaamis- ja koulutustarpeen ennakkoinnilla ja nykytilanteen jatkuvalla seuraamisella voidaan vaikuttaa rekrytointiongelmien ja edistää kohtaantoa työmarkkinoilla. Ennakkoinnilla on pyrittävä vastamaan uudistuvien työmarkkinoiden tietotarpeisiin ja tukemaan osaamispalveluiden tarjonnan ja työvoiman kysynnän kohtaantoa kaikilla ennakkoinnin aikaväleillä ja kaikilla väestöryhmillä. Kansallisen kilpailukykyyn, yritysten ja alueiden elinvoimaisuuden sekä työllisyysasteen noston näkökulmasta on oleellista, että osaavaa työvoimaa on eri alueilla ja toimialoilla saatavissa tarpeen mukaisesti. Lisäksi työmarkkinoiden muutosvauhti on huomattavasti nopeampaa kuin aikaisemmin ja työvoiman jatkuvan oppimisen haasteet ovat yhä merkittävimpiä työuran kaikissa vaiheissa. Yhteiskunnan näkökulmasta on erityisen tärkeää edesauttaa dynaamisten työmarkkinoiden kehitystä ja tukea esimerkiksi työllisyyttä vahvistavia työvoiman ammatti- ja toimialasiirtymiä.

Taluskasvu perustuu ennen kaikkea tuottavuuden kasvuun, jonka tärkeimpiä tekijöitä ovat investoinnit, osaaminen ja innovaatiot. Toimiva hyvinvointivaltio, infrastruktuuri, koulutus, tutkimus ja kiinnittyminen maailmantalouteen ovat Suomen menestyksen ja kasvun perusta. Osaamisen ja kulttuuri-, sivistys- ja hyvinvointipalvelujärjestelmän kehittäminen on keskeisimpiä keinoja vaikuttaa alueiden kehittämiseen. Sivistys, osaaminen ja luova toiminta lisäävät tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toimintaa ja lisäävät hyvinvointia ja kestävä kehityksen edellytyksiä. Pitkäjänteinen kyvykkyyksien kehittäminen sekä osaamisperustan uusintaminen rakentavat alueille vahvan pohjan selviytyä niin kansallisista kuin globaaleistakin muutoksista.

Monissa seutukaupungeissa on menestyvää ja vahvaa vientitoimintaa. Kustannusten ja asumisen edullisuus sekä työvoiman sitoutuneisuus on nähty vahvuuksina. Pandemian vaikutuksia seutukaupunkien kiinnostavuuteen asuinalueina, kakkosasukkojen kohteina tai yritysten toimintaan sekä sijoittumiseen on vaikea ennakoida koronakriisin tässä vaiheessa. Poikkeustilan myötä on kuitenkin testattu etätöiden toimivuus, jonka osalta voidaan ennakoida monipaikkaisuuden voimistuvan tulevaisuudessa. Miltä osin monipaikkaisuus ”pehmentää” valtakunnallisen aluerakenteen eriytymiskehitystä ja luo uusia toimintamahdollisuuksia? Mitä ohjausjärjestelmien muutoksia tarvitaan kestävämmän monipaikkaisuuden edistämiseen Suomessa? Näihin kysymyksiin etsitään vastauksia parhaillaan käynnissä olevissa hallinnon kehittämishankkeissa.

2 Toimeenpano-ohjelma

Ehdotus seutukaupunkiohjelmaksi valmistui kesäkuussa 2018. Seutukaupunkiohjelma on toimenpiteiden kokonaisuus, joka rakentuu kolmesta eri elementistä. Nämä ovat omaehtoinen kehittäminen, sopimuksellisuus/kumppanuus ja verkostokehittäminen.

Seutukaupunkiohjelma tarjoaa mahdollisuuden rakentaa tiiviimpää, verkostomaisempaa ja teemapohjaisempaa yhteistyötä erilaisten kaupunkien ja alueiden välillä ylittäen maakuntarajat.

Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma rakentuu omaehtoiselle kehittämiselle, sopimukselliselle kumppanuudelle sekä verkostokehittämiselle. Toimeenpano-ohjelman rakentamiseksi valmisteluryhmä on tarkastellut kesällä 2018 julkaistun seutukaupunkiohjelman toimenpiteitä ja analysoinut ne. Osa toimenpiteistä on päivitetty vastaamaan nykyistä eli niissä on otettu huomioon seutukaupunkiohjelman julkaisemisen jälkeen

tapahtunut kehitys sekä Antti Rinteen ja myöhemmin Sanna Marinin hallitusohjelma. Muutama ehdotetuista toimenpiteistä on jo toteutettu, joten tässä yhteydessä ne on jätetty pois.

Seutukaupunkiohjelman muut elementit eli sopimuksellisuus, kumppanuus ja verkostokehittäminen on päivitetty vastaamaan nykytilaa ja ne muodostavat yhden kokonaisuuden. Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma sisältää myös uusia avauksia, joilla pyritään tukemaan seutukaupunkien elinvoimaa ja menestystä osana suomalaista kaupunkipolitiikkaa.

Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma

Kumppanuus
Verkostokehittäminen
Sopimuksellisuus

Omaehtoinen kehittäminen

Omaehtoinen kehittäminen

Väestön keskittyminen sekä teollisuuden, palveluiden ja osaamisen rakennemuutokset edellyttävät myös seutukaupungeilta uudenlaista elinvoiman kehittämistyötä sekä uudistumista. Erilaistumiskehitys haastaa myös seutukaupungit. Seutukaupungit ovat erilaisia ja haasteena kaupungeilla on joko kasvun hallinta tai supistumiskiirteen tasapainottaminen. Monelle seutukaupungille on tunnusomaista väestömäärän voimakas kausivaihtelu, joka heijastuu laajasti eri toimintoihin ja edellyttää poikkeuksellisen suurta joustavuutta. Seutukaupunkien tulevaisuuden kannalta elinvoiman vahvistaminen on kaikille seutukaupungeille yhteistä.

Seutukaupunkien menestymisen ja elinvoiman takana on monta erilaista tekijää, mutta suuri merkitys on kaupungin omalla toimintatavalla ja toimintakulttuurilla. Tekemisen tavat ja tekemisen muodot vaihtelevat seutukaupungeittain.

Omaehtoinen kehittäminen muodostaa pohjan seutukaupunkien tekemiselle. Seutukaupungeilla on omia vahvuuksia, joita tulee tuoda esille entistä aktiivisemmin ja näkyvämmiin. Menestys rakentuu omien vahvuuksien tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Seutukaupungit voivat omilla ratkaisullaan luoda pohjan menestykselle. Tämän johdosta omaehtoinen kehittäminen muodostaa vankan pohjan toimeenpano-ohjelmalle.

Omaehtoisen kehittämisen toimenpiteet jakaantuvat seitsemän teeman alle. Toimenpiteet ovat toimeenpano-ohjelman liitteenä.

Innovaatioympäristöt

Korkeakoulut vahvistavat osaamisellaan eri toimijoita yhdistäviä alue- ja alakohtaisia innovaatio- ja osaamiskeskittymiä. Nämä edistävät alueiden omiin vahvuuksiin ja kilpailuetuihin perustuvaa älykästä erikoistumista sekä uusien kasvualojen vahvistumista. Tutkimusinfrastruktuurien ja kehitysympäristöjen yhteiskäytön ja hyödyntämisen laajentaminen elinkeinoelämän suuntaan vaatii niiden ylläpitäjiltä ja kehittäjiltä ammattimaista palvelujen paketoitua ja esilletuontia. Sekä fyysiset tutkimusinfrastruktuurit että osaaminen niiden kehittämiseksi ja toiminnan ylläpitämiseksi vaativat systemaattisia pitkän aikavälin investointeja myös niiden hyödyntäjiltä.

Elinkeinot ja elinvoima, ilmastonmuutos ja kiertotalous

Samaan tapaan kuin muilla isommilla kaupungeilla, myös seutukaupungeilla on mahdollisuus maankäytön suunnittelulla, investoinneilla ja innovatiivisten julkisten hankintojen avulla edistää yritysten innovaatiotoimintaa ja kilpailukykyä. Seutukaupungit joutuvat panostamaan voimakkaasti elinvoimapolitiikkaansa houkutellessaan uusia yrityksiä ja varmistaakseen olemassa olevien kärkiyritysten osaavan työvoiman saatavuuden ja muut toimintaedellytykset. Maakunta-keskuskaupunki-seutukaupunki -elinvoimapolitiikan yhteistyötä onkin rakennettava jatkuvasti. Maakuntien ja alueiden menestys on tärkeä nähdä vahvemmin keskuskaupungin, seutukaupunkien ja alueiden verkoston aikaansaannoksena.

Monet seutukaupungit ovat kasvaneet teollisten yritysten mukana. Samoin monissa seutukaupungeissa on koettu teollisuuden rakennemuutosten kielteiset ja myönteiset vaikutukset, joissakin moneenkin kertaan. Seutukaupunkien teollisuusyrityksillä on perinteisesti hyvät keskinäiset verkostot ja yhteistyö, jonka pohjalle on mahdollista muodostaa paitsi perinteisiä hankintaketjuja vahvistavia, myös uudenlaisia arvoverkkoja ja

liiketoimintamalleja. Niin seutukaupungeilla kuin teollisuusyrityksilläkin on haasteena osaavan työvoiman ja koulutuksen saannin turvaaminen.

Jatkossa uudet työpaikat syntyvät pääasiassa yksityisille palvelualueille. Suurten kaupunkien väestönkasvu keskittää kysyntävetoisia palvelusektorin työpaikkoja. Tällainen ala on muun muassa matkailu, jonka kasvunäkymät Suomessa ja maailmalla ovat myönteiset. Maisemat, luontoelämykset ja paikallinen ruokakulttuuri ovat tuotteistettavissa ja matkailu käännettävissä kasvuun myös seutukaupungeissa. Parhaimmillaan kulttuuri- ja liikuntamatkailun ja tapahtumien ympärille muodostuvat verkostot toimivat innovaatioalustoina muille palveluille, koulutuksen kehittymiselle ja alueiden vetovoimaisuuden lisäämiselle.

Hallitusohjelman tavoitteen mukaisesti Suomi on hiilineutraali vuonna 2035. Ilmastolain uudistus on valmisteilla, siinä kuntien ja alueiden roolia pohditaan osana ilmastonmuutokseen hillintää ja sopeutumista. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaa 2017-2030 (jatkossa 2021-2035) päivitetään parhaillaan.

Konkreettisesti kuntia ja alueita tuetaan Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman ja Kestävä Kaupunki -ohjelman kautta. Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma vauhdittaa ja rahoittaa sekä kuntien ja alueiden omia ilmastohankkeita että niiden ilmastotyötä tukevia kansallisen tason ratkaisumalleja ja työkaluja. Ohjelman vaikuttavuutta lisää vuorovaikutteinen sidosryhmäyhteistyö kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Ohjelman tavoitteena on madaltaa kynnyksiä, jotta mahdollisimman moni uusi kunta ja maakunta tulisi mukaan tavoitteellisen ilmastotyön joukkueeseen. Tavoitteena on myös, että kunnat ja alueet hyödyntäisivät tehokkaasti myös muita kansallisia ja kansainvälisiä rahoituslähteitä. Kestävä kaupunki -ohjelma vauhdittaa kaupunkien ja kuntien monialaista kestävästä kehityksestä sekä käytännön kehittämisen että kestävyysjohtamisen tasolla. Ohjelman teemoina ovat vähähiilisyys, älykkyys, sosiaalinen kestävyys ja terveellisyys. Uusia ratkaisuja kehitetään erityisesti näitä teemoja yhdistäviin kestävyyshaasteisiin. Ohjelmassa mm. ratkotaan kaupunkien yhteisiä kestävyyshaasteita, rahoitetaan uusia ratkaisuja testaavia kokeiluja ja kehittämishankkeita, edistetään hyvien käytäntöjen leviämistä sekä vahvistetaan kansainvälistä kokemusten vaihtoa. Biotalousinvestointien vauhdittamiseksi Suomessa Euroopan Unionin Green Deal ohjelmaa voidaan hyödyntää monissa seutukaupungeissa olevissa investoinneissa.

Suomelle laaditaan hallitusohjelman mukaisesti kiertotalouden strateginen edistämishjelma, jossa tavoitteena on luoda kiertotaloudesta uuden talouden perusta. Ohjelmaehdotuksen ilmasto- ja energiapolitiiselle ministeriryhmälle on tarkoitus olla valmis vuoden 2020 loppuun mennessä. Ohjelman valmistelussa on keskeisesti mukana neljä teemaryhmää, jotka ehdottavat toimia ohjelman ohjausryhmälle. Yksi teemaryhmistä on Kunnat ja alueet, joka kaupunginjohtaja Minna Arven johdolla valmistelee ehdotuksia seuraavista

teemoista: julkinen infrastruktuuri ja yhdyskuntajärjestelmät (ml. energia, liikenne, vesi, jätehuolto), kuntien ja alueiden elinkeino- ja innovaatiopolitiikka sekä kuntalaiset ("Sharing City"- yhteiset palvelut, tilat ja kansalaisten jakamistalousinnovaatiot).

Puurakentamisen toimenpideohjelma toteuttaa toimenpiteitä, jotka helpottavat seutukaupunkien hiilineutraaliustavoitteita. Erityisesti puun käytön lisääminen rakentamisessa vähentää rakentamisen päästöjä, lisää rakennuskannan hiilivarastoa ja mahdollistaa alueellisen osaamisen ja teollisen valmistuksen kehittämistä metsistä rakennuksiin arvoketjussa. Kehitystä tuetaan osoittamalla avustushaun kautta rahoitusta kuntien puurakentamisen strategioiden kehittämiseen, olemassa olevien strategioiden jalkauttamiseen organisaatiossa sekä yleisesti osaamisen kehittämiseen. Puurakentamisen opetuksen kehittämiseen oppilaitoksissa tullaan ohjaamaan rahoitusta erillisen avustushaun kautta. Tavoite on alueellisten osaamiskehittyminen syntymisen tukeminen.

Koulutus ja osaavan työvoiman saatavuus

Isossa osassa seutukaupunkeja väestö vähenee ja demografiset muutokset haastavat palvelurakennetta. Osin väestömuutokset ovat johtaneet pulaan osaavasta ja ammattitaitoisesta työvoimasta. Useissa seutukaupungeissa yritysten kasvu luo lisääntyvää tarvetta työvoimalle ja monet yritykset kertovat rekrytointihaasteistaan. Samaan aikaan rakennetyöttömyys pysyy korkeana.

Seutukaupungeissa on tärkeää havaita työmarkkinoiden dynamiikkaan vaikuttavat tekijät ja tavoitella kysynnän ja tarjonnan parempaa kohtaantoa. Ammattikorkeakouluopetuksen ja osin yliopistokoulutuksen sijoittumisella on ollut vaikutuksia alueiden ja seutukaupunkien elinvoimaan. Tavoitteena on osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen, elinkeinoelämän osaamistarpeisiin vastaaminen ja työllisyyden parantaminen. Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakkoinnin tuloksia tulisi hyödyntää toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen koulutustarjonnan suuntaamisessa myös seutukaupunkien tarpeisiin. Joustavat koulutuskokonaisuudet, jotka mahdollistavat opinnot työn ohessa tai muutoin aiempia opintoja täydentävinä, ovat tärkeitä myös seutukaupunkien osaamisvarannon päivittämiseksi.

Sujuvat liikenneyhteydet

Liikenteellinen saavutettavuus tulee tulevaisuudessakin olemaan seutukaupungeille tärkeää, erityisesti liikenneyhteydet läheiseen maakuntakeskukseen sekä henkilöliikenteen että tavaraliikenteen osalta. Tämä voidaan huomioida mm. alueiden kehittämisessä, liikennejärjestelmätyössä ja eri osapuolien välillä tehtävissä erilaisissa suunnitelmissa ja sopimuksissa. Tällaisia suunnitelmia ovat esimerkiksi valtakunnallinen, maakunnallinen ja

kaupunkiseudullinen liikennejärjestelmäsuunnitelma sekä tienpidon ja liikenteen suunnitelmat. Näistä seutukaupunkien kannalta keskeisintä on osallistua maakunnalliseen ja mahdolliseen kaupunkiseudun suunnittelutyöhön.

Asuminen ja maankäyttö sekä digitalisaatio

Seutukaupunkien kehitykseen vaikuttaa ennen kaikkea kaupungin ja seudun elinvoimaisuus sekä yritysten työpaikkojen ja työvoimatarjonnan tasapainoisuus. Hallinnolliset uudistukset voivat muuttaa julkisen alan työpaikkatarjontaa sekä asukkaille tarjoutuvia työmahdollisuuksia ja palveluja. Kestävän yhdyskuntarakenteen kehittäminen on keskeisessä roolissa valmisteilla olevassa maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksessa. Tavoitteena on lainsäädännön sujuvoittaminen ja joustavoittaminen mahdollistamaan kestäviä alueiden käytön ratkaisuja.

Valtakunnallisen aluerakenteen eriytymiskehityksen seurauksena osassa seutukaupunkeja asuntomarkkinat ovat vaikeuksissa. Kiinteistöjen vakuusarvot ovat paikoin laskeneet tasolle, jossa korjausrakentamisen investointeihin on vaikeampi saada rahoitusta. Arava-vuokratalojen purkamisella ja purkukustannuksiin myönnettävällä avustuksella pyritään tervehdyttämään alueellisia vuokramarkkinoita. Energia-avustuksia asuntokantaan jaetaan hallitusohjelman mukaisesti 100 miljoonaa euroa. Samoin asuntojen korjaamiseen esteettömäksi ja ikääntyneille sopiviksi tuetaan 25 miljoonalla eurolla. Lisäksi ARAn korkotuilla ja avustuksilla kannustetaan ARA -vuokra-asuntojen perusparannuksiin. Parhailaan laaditaan kahdeksanvuotista asuntopolitiikan kehittämisohjelmaa, joka annetaan selontekona eduskunnalle syksyllä 2020. Siinä tarkastellaan ratkaisuja väestöään menettävien alueiden auttamiseksi.

Työmatkakuluvähennyksen uudistamista selvitetään parhailaan laajassa poikkialinnollisessa VN-TEAS –tutkimushankkeessa ”Elinvoimainen ja kestävä monipaikkainen Suomi” (4/2020-12/2021). Nykymuodossaan kodin ja työpaikan välinen työmatkakuluvähennys on merkittävä taloudellinen ohjauskeino, jonka myöntämisen perusteet ovat lisääntyneen monipaikkaisuuden, erityisesti etätöiden ja joukkoliikenteen uudistusten myötä uudistamistarpeessa. Nykymalli on hallinnollisesti erittäin raskas ja vähennys kohdistuu ennen kaikkea oman auton käyttöön, mikä on ristiriidassa liikenteen ilmastopoliitiikan tavoitteiden kanssa. Tutkimuksessa saadaan kokemuksia uudistuksista erityisesti pohjoismaista. Ruotsissa asia on ajankohtainen ja matkakuluvähennyksen painopistettä ollaan kesällä 2020 valmistuneen komitearaportin myötä ehdottamassa siirrettäväksi nykyistä enemmän kulkutapaneutraaliksi ja kilometripohjaiseksi. VN-TEAS hankkeessa on tavoitteena selvittää erilaisia ohjauskeinoja ja niiden muutostarpeita. Näihin kuuluu myös seutukaupunkien elinvoimalle tärkeän erikoistuneen työvoiman saatavuuden ja liikkuvuuden edistäminen.

Kulttuuri ja omaleimaisuus

Kulttuuri ja taide liittyvät kokonaisvaltaisesti yksilöiden elämään sekä yhteisöjen ja koko yhteiskunnan toimintaan. Kulttuurilla ja taiteella on itseisarvoinen merkitys, ihmisten yksilöllisiä kokemuksia ja elämyksiä rikastuttava ja elämänlaatua parantava merkitys, yhteisöjen identiteettiä, yhteenkuuluvuutta ja elinvoimaisuutta vahvistava merkitys sekä koko yhteiskuntakehitykseen vaikuttava merkitys niin sosiaalisesti kuin taloudellisesti. Kulttuurin ja taiteen hyödyt ovat sekä välittömiä että välillisiä.

Monissa seutukaupungeissa asuu ja toimii kulttuurin ammattilaisia, joiden työskentelylle tulisi voida tarjota areenoja. Jotkut seutukaupungit ovat yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa voineet tehdä investointeja kulttuurilaitoksiin, mutta seutukaupunkien resurssit ovat tähän rajalliset ilman ulkopuolisia rahoituskanavia. Myös taidekasvatuksen saavutettavuus paitsi koulun kautta niin myös taiteen perusopetuksen keinoin on tärkeä elinvoimainkehittäjä seutukaupungeissa.

Seutukaupungeissa on kulttuuritarjontaa, joka antaa hyvän perustan vahvistaa seutukaupunkeja kulttuurimatkoille ja tapahtumakaupunkeina. Seutukaupunkien vahvuutena ovat matkailun näkökulmasta usein pienet välimatkat eri kohteiden välillä, hieman alhaisempi hintataso kuin kasvukeskuksissa, sekä ”kaupunkimaisten” ja luontomatkoille kohteiden sujuva limittyminen. Haasteina saattavat olla saavutettavuus, matkailuyritysten pieni koko ja siten pieni liikkumavara, mutta kääntöpuolelta yritysten joustavuus ja pienemmät riskit.

Kumppanuus, verkostokehittäminen ja sopimuksellisuus

Sanna Marinin hallitusohjelmassa kaupunkipolitiikan kantavina teemoina ovat alueiden ja kaupunkien erilaisuus sekä sopimuksellisuus ja kumppanuus.

Sopimuksellista politiikkaa on toteutettu muutaman hallituskauden ajan. Suurimmilla kaupunkiseuduilla (Helsinki, Tampere, Turku ja Oulu) on solmittu MAL-sopimuksia. Lounais-Suomessa, Pirkanmaalla, Pohjois-Savossa ja Kainuussa on tuettu yritysten voimakasta kasvua ja sen mukanaan tuomia tarpeita lisätä työvoiman saatavuutta, asuntotuotantoa ja parantaa liikenneyhteyksiä valtion ja kasvualueen seudun kuntien välisillä kertaluonteisilla sopimuksilla, ns. siltasopimuksilla.

Aiemmin on solmittu kasvusopimuksia kaupunkiseutujen sekä verkostojen kanssa. Tällä hallituskaudella solmitaan kaupunkien kanssa ekosysteemisopimukset, joiden tavoitteena on vahvistaa vetovoimaisten innovaatiokeskittymien ja -ekosysteemien rakentumista sekä suomalaisten toimijoiden kytkeytymistä kansainvälisiin tki-verkostoihin ja arvoketjuihin.

Seutukaupunkiohjelman kaksi elementtiä omaehtoisen kehittämisen lisäksi olivat sopimuksellisuus ja verkostokehittäminen. Sopimuksellisuus jakaantui kolmeen eri osa-alueeseen eli sopimuksellisuuteen valtion ja seutukaupunkiverkoston välillä, sopimuksellisuuden seutukaupunkien ja maakuntien välillä sekä sopimuksellisuuteen äkillisissä rakennemuutostilanteissa.

Seutukaupunkiohjelma laadittiin aikana, jolloin valmisteltiin sote- ja maakuntauudistusta, joten sopimuksellisuus maakuntien ja seutukaupunkien välillä ei ole enää seutukaupunkiohjelman esittämässä muodossa ajankohtainen.

Edellisellä hallituskaudella valtio solmi kasvusopimuksen seutukaupunkiverkoston kanssa (ns. seutuohjelma), jonka tavoitteena on uudistaa seutukaupunkien elinkeinoelämän ekosysteemejä erityisesti palvelumuotoilua hyödyntäen ja kansainvälisyyteen tähdäten. Ohjelma on koontunut yhteen kansallisesti yli aluehallinto- ja maakuntarajojen reilut 20 seutukaupunkia seutukuntineen.

Sopimuksellisuus on tärkeä elementti myös seutukaupunkien kehittämisessä. Sopimuksellisuuden onnistumista edistää osapuolten yhteinen tahtotila, joka olisi hyvä olla olemassa jo ennen varsinaisia sopimusneuvotteluja. Yhteisen tahtotilan tulee perustua yksittäisten osapuolten strategiaan linjauksiin ja kehittämistavoitteisiin sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä, ja niiden yhteensovittamiseen seudun kehittämisen kannalta keskeisiin tavoitteisiin.

Verkostokumppanuus

Alueiden välisellä temaattisella ja toiminnallisten alueiden tai vyöhykkeiden verkostoyhteistyöllä vahvistetaan kumppanuutta, kokemusten vaihtoa ja kehittämistoimien kansallista vaikuttavuutta.

Osaavan työvoiman saatavuutta edistävät verkostohankkeet

Seutukaupungeilla on meneillään neljä työ- ja elinkeinoministeriön osarahoittamaa osaan työvoiman saatavuuteen liittyvää verkostohanketta. Lisäksi ministeriö rahoittaa näiden hankkeiden koordinoitua. Hankkeiden toiminta-aika on 8/2019- 8/2021 ja rahoitushaun teemat valmisteltiin yhdessä seutukaupunkiverkoston kanssa. Vaatimuksena hankkeille oli mm. täydentävyys suhteessa siltasopimusten toimenpiteisiin ja kasvupalvelupilotteihin sekä vähintään kolmen eri maakunnan seutukaupungin mukana olo.

VERKOSTOHANKKEITA OVAT:

- Joustavat koulutusmallit yhdessä yrityselämän kanssa
- Kansainvälisyyden hyödyntäminen ulkomaisen työvoiman saatavuudessa
- Työllistymisen tukeminen julkisten palveluntarjoajien ja yritysten yhteistyöllä
- Seutukaupunkien yritysverkostot

Aluekehittäminen perustuu alueellisiin erityispiirteisiin ja vahvuuksiin. Paikkaperustaisen kehittämisen lähtökohtana ovat kunkin alueen mahdollisuudet ja haasteet. Aluekehittäminen on kuitenkin usein monitahoista ja kompleksista toimintaa, jolloin on tarkoituksenmukaista etsiä tai hyödyntää ratkaisuja yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Aluekehittäminen ei myöskään noudata hallinnollisia aluejakoja, vaan toiminnallisuus ylittää kunta- ja maakuntarajoja. Aluekehittämisen verkostot voivat koota yhteen täydentävää osaamista tai samanlaisten haasteiden edessä olevia alueita. Alueiden verkostoyhteistyöllä on mahdollista kirittää erilaisten toimijoiden, osaamisten ja kaupunkien yhteistyötä ja eri kokoisten kaupunkien kiinnittymistä osaksi innovaatio- ja liiketoimintaekosysteemejä.

Verkostomainen toiminta tuo vaikuttavuutta osaamisperustaiseen aluekehittämiseen, jolla mobilisoidaan, rakennetaan, uudistetaan ja hankitaan sellaisia resursseja ja kyvykkyyksiä, joiden varaan alueen tulevaisuutta rakennetaan. Kyvykkäillä alueilla alueen resurssit pystytään hyödyntämään mahdollisimman hyvin ja samalla niitä voidaan jatkuvasti uusintaa ja muokata vastaamaan paremmin tulevaisuuden tarpeita. Verkostot voivat toimia kokeilemalla kehittämisen alustoina ja skaalata, levittää ja juurruttaa kokeilujen tuloksia.

Kansallisesta näkökulmasta on tärkeää, että verkostojen toiminta kytkeytyy kansallisiin strategioihin ja linjauksiin kuten aluekehittämispäätös, seutukaupunkiohjelma ja kaupunkistrategia. Verkostotyön tulee kiinnittyä myös alueiden ja kaupunkien strategiaan valintoihin ja painopisteisiin. Näkökulmien yhdistäminen tuo vaikuttavuutta sekä alue- ja kaupunkikehittämiseen että vahvistaa alueiden elinvoimaa ja kehittämisen kyvykkyyksiä valituilla painopistealueilla.

3 Toimenpiteitä seutukaupunkiohjelman toimeenpanoksi

- Omaehtoinen kehittäminen luo pohjan seutukaupunkien kehittämislle. Omaehtoisen kehittämisen tueksi seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma sisältää 31 omaehtoisen kehittämisen toimenpidettä. Nämä toimenpiteet muodostavat työkalupakin seutukaupunkien tekemislle.
- Perustetaan seutukaupunkifoorumi. Valtion ja seutukaupunkien yhteistyön ja keskinäisen vuoropuhelun tiivistämiseksi tarvitaan säännöllinen keskustelu/neuvotteluareena, jossa käsitellään seutukaupunkien tilannetta ja toimenpiteitä seutukaupunkien elinvoiman vahvistamiseksi.

Vähintään kaksi kertaa vuodessa kokoontuvan seutukaupunkifoorumin tehtävänä on seurata ja arvioida seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelman toteutusta vähintään neljän vuoden välein. Poikkihallinnollinen foorumi edistää valtion ja seutukaupunkien yhteistyötä, kumppanuutta ja sopimussellisuutta. Seutukaupunkifoorumin kutsuu koolle työ- ja elinkeinoministeriö. Työskentelyyn osallistuvat kaikki ne ministeriöt, joiden asioita foorumissa käsitellään.

- Vahvistetaan seutukaupunkien asemaa ja tunnettavuutta osana kansallista kaupunkipolitiikkaa sekä vahvistetaan osallistamista. Osallistetaan seutukaupunkien asukkaita seutukaupunkityön ja paikallisen tiedottamisen kautta.
- Työ- ja elinkeinoministeriö käynnistää alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman –tukeminen määrärahaista teemaverkostohaun, jossa hankkeet ovat mm. alue-/kaupunkityyppiin perustuvia. Seutukaupunkihankkeisiin varataan erillinen määräraha.

Verkostohauulla tuetaan erityisesti seutukaupunkien koulutus-, teknologia- ja innovaatiotoimintaa, jonka tavoitteena on turvata seutukaupunkien koulutetun työvoiman saatavuutta, teollisuuden uudistumista sekä uusien teknologioiden ja liiketalousmallien käyttöönottoa. Tavoitteena on turvata seutukaupunkien työvoiman saatavuutta ja uusia teknologioita sekä kestäviä, ilmastotavoitteet toteuttavia innovaatioita tulevaisuudessa. Resursseja voitaisiin kohdentaa myös seutukaupunkien yritysten konkreettiseen tekemiseen sekä yrityskohtaiseen kehittämistyöhön yhteistyössä esim. ammatillisen koulutuksen tai korkeakoulutuksen kanssa.

Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukemisen määrärahasta tuetaan myös sopimuksellista yhteistyötä seutukaupunkiverkoston kanssa.

- Seutukaupunkeja kannustetaan hakemaan seuraavalla rakennerahastokaudella aloittaviin EAKR-ohjelman osaamis- ja innovaatioverkostoihin (ekosysteemit). Verkostoista voidaan osarahoittaa uusia alueiden välisiä yhteishankkeita v. 2021–2027. Rahoitus osoitetaan kansallisten hakujen perusteella.
- Meneillään olevia osaamisen osaavan työvoiman hankkeita jatketaan vuoteen 2023 saakka. Hankkeiden sisältöjä tarkistetaan jatkon yhteydessä ottaen huomioon esim. koronapandemian vaikutukset. Hankkeita ovat:
 - Joustavat koulutusmallit yhdessä yrityselämän kanssa
 - Kansainvälisyyden hyödyntäminen ulkomaisen työvoiman saatavuudessa
 - Työllistymisen tukeminen julkisten palveluntarjoajien ja yritysten yhteistyöllä
 - Seutukaupunkien yritysverkostot
- Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla järjestettävissä aluekehittämisen maakunnallisissa keskusteluissa käsitellään seutukaupunkien kehityshaasteita ja mahdollisuuksia osana yleistä aluekehittämistä sekä sovitaan sopimuksellisesta yhteistyöstä. Alueen sisäisessä valmistelussa maakunta ja seutukaupungit sekä muut toimijat arvioivat yhdessä mihin kysymyksiin keskustelussa halutaan fokuksia.
- Esitetään tehtäväksi selvitys kodin ja työpaikan välisen työmatkakuluerohennyksen uudistamiseksi. Selvityksessä otetaan huomioon työvoiman saatavuus seutukaupungeissa.

- Asuntopolitiikan tervehdyttämistoimien tehostaminen seutukaupungeissa rakennemuutokseen sopeutumisen edistämiseksi
- Edistetään valtionhallinnon edellytyksiä monipaikkaiseen ja paikkariippumattomaan työskentelyyn, niin että myös seutukaupungeissa on tulevaisuudessa valtionhallinnon työpaikkoja ja työntekijöitä. Samalla voidaan tiivistää valtion ja kunnan välistä yhteistyötä. Palveluja tarjotaan monikanavaisesti ja yhteistyössä muiden julkishallinnon toimijoiden kanssa eri asiakas- ja kieli-ryhmille. Yhteisen palvelupisteverkon mahdollisuudet selvitetään ja hyödynnetään seutukaupungeissa. Alueellistamisen uudistamisen strategian (2020) mukaisesti valtion läsnäolo maan eri osissa perustuu palvelutarpeeseen ja viranomaistoiminnan tulokselliseen järjestämiseen. Strategiatyön pohjalta käynnistetään alueellistamislänsäädännön uudistaminen. Lainsäädäntöä uudistettaessa tulisi huomioida valtion työpaikkojen määrän seuranta, esimerkiksi viiden vuoden seurantajaksoilla sekä niiden tasapainoinen alueellinen kehitys. Uusia ratkaisuja voidaan löytää esimerkiksi etätöiden mahdollisuuksia kehittämällä.

Eduskunta kiinnitti tarkastusvaliokunnan mietinnön pohjalta huomiota vuonna 2015 valtion työpaikkakehitykseen seutukaupungeissa. Eduskunta kiinnitti huomiota erityisesti aluevaikutusten syntymiseen sekä siihen, että sama alue joutuu useiden työpaikkojen vähentämisen kohteeksi ilman, että millään taholla on kokonaiskäsitystä alueelle aiheutuvista seurauksista.

- Seutukaupunkien elinvoimaisuutta tulee tarkastella alueen työvoiman osaa- mistarpeen kautta koulutusjärjestelmän antamia mahdollisuuksia hyödyntäen. Ammattikorkeakoulut toimivat tiiviissä yhteistyössä seutukaupunkien kanssa järjestäen työelämän ja seutujen tarpeita vastaavia opintoja. Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin jatkuvan oppimisen osuus kannustaa korkeakouluja tarjoamaan avointa korkeakoulutusta, erikoistumiskoulutuksia, erillisiä opintoja sekä maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta seutukaupunkien tarpeisiin. Ammattikorkeakoulut tarjoavat avoimen korkeakoulutuksen kautta opintoja erilaisille kohderyhmille, jolloin pystytään parantamaan koulutuksen vaikuttavuutta ja vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla alueiden ja työelämän tarpeisiin. Avoimen väylää on mahdollista jatkaa tutkintoon johtavaan koulutukseen. Tämä mahdollistaa ammattikorkeakoulujen koulutustarjonnan laajan hyödyntämisen. Korkeakoulut ovat kehittäneet erilaisia alustoja omien ja yhteisten digitaalisten koulutusten tarjoamiseksi paikkariippumattomasti. Kehitystyö jatkuu edelleen muun muassa korkeakoulujen yhteisen digivisiotyön kautta.

Ammattikorkeakouluilla on merkittävä rooli alueellisten ekosysteemien rakentamisessa ja kehittämisessä. Parhaiten seutukaupunkien tarpeisiin vastataan korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten sekä alueen työ- ja elinkeinoelämän yhteistyöllä. Ammattikorkeakoulujen strategiarahoituksen kohdentamisessa otetaan huomioon ammattikorkeakoulujen alueellista vaikuttavuutta vahvistava toiminta, jatkuvan oppimisen polkujen mahdollistaminen eri kohderyhmille sekä opiskelijoita ja työelämää palvelevien verkostojen rakentaminen.

Panostetaan korkeakoulujen ja alueiden yhteistyöhön strategiavalmistelussa sekä seurataan erityisesti uuden rahoitusmallin vaikuttavuutta seutukaupunkien elinvoimalle ja työvoiman saatavuudelle. Esitetään tehtäväksi selvitys, jossa kartoitetaan seutukaupunkien nykyisiä mahdollisuuksia hyödyntää yliopistojen ja korkeakoulujen strategista rahoitusta sekä yhteistyömahdollisuuksia ja laajemmin teknologian ja tutkimuksen kehittämisrahoitusta. Lisäksi haetaan eri keinoja rahoitusmahdollisuuksien ja yhteistyömahdollisuuksien kehittämiseen ja parantamiseen.

- Käynnistyvässä korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman valmistelussa huomioidaan erilaisten alueiden ja ryhmien erityispiirteet sekä aliedustettujen ryhmien koulutukseen pääsy ja läpäisyn edistäminen. Alueellinen lähestymistapa tukee myös seutukaupunkien roolia.
- Haetaan aktiivisesti uusia innovatiivisia toimintamalleja sekä sopimusperusteista yhteistyötä maahanmuuton toimintaprosessien nopeuttamiseksi. Selvitetään pilotointien/kokeilujen mahdollisuuksia seutukaupungeissa. Yhtenä pilottina voisi olla seutukaupunkien mahdollisuus myöntää työlupia ulkomaiselle työvoimalle.
- Vahvistetaan maahanmuuttajien kotoutumista seutukaupunkeihin tukemalla valtion ja kaupunkien viranomaisten yhteistyötä niin, että kotoutumista tukevia palveluja kehitetään kokonaisvaltaisesti, poikkihallinnollisesti ja eheiksi palvelukokonaisuuksiksi sekä hyödyntämällä seutukaupunkien vahvuuksia kotouttamisessa. Tämä voi erityisesti seutukaupungeissa ja niiden ympäristössä tapahtua usean kunnan yhteistyönä. Varmistetaan maahantulon alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalvelut seutukaupunkeihin muuttaville. TEM:n ohjaus- ja neuvontapalvelujen rahoitusta kohdennetaan maakuntien keskuskaupungeille edellyttäen palveluiden järjestämisessä alueellista verkostoyhteistyötä muiden kuntien ja toimijoiden kanssa. Vahvistetaan

maahanmuuttajien työelämäyhteyksiä sekä työelämän vastaanottavuutta yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. TEM:n Kotoutumisen kumppanuusohjelma tukee ja mahdollistaa monialaisten ja sektorit ylittävien palveluiden kehittämistä.

- Jatketaan taajuus- ja viestintäpolitiikkaa, joka mahdollistaa innovatiivisten langattoman tiedonsiirron ratkaisujen kehittämisen ja uusien pienoperaattoreiden markkinoille tulemisen. Kartoitetaan ja tehostetaan langattoman verkkoteknologian ja valokuituyhteyksien käyttöönottoon instrumenttien vaikuttavuutta: yhteisrakentaminen, peittovelvoitteet, rahoitusohjelmat (mm. alueellinen, kansallinen, EU), tehostetaan kuntien lupakäytäntöjä ja vauhditetaan käyttöönottoa taloudellisella tuella (ml. laajakaistatuen jatko ja kotitalousvähennyksen laajentaminen) osana LVM:n digitaalisen infrastruktuurin strategian toimeenpanoa. Laajakaistan rakentamista edistävää laajakaistatukiohjelmaa jatketaan tällä hallituskaudella. Tukiohjelmissa huomioidaan myös taajamien ongelmat. Tuki ohjataan sellaisille alueille, joille saatavuus ei markkinaehtoisesti synny.
- Perusväylänpidossa huomioidaan maantieverkon tarpeet ja pyritään korottamaan määrärahasoaa mm. korjausvelan lyhentämiseksi. Kehitetään elinkeinoelämän ja työssäkäynnin kannalta tärkeitä seudullisia yhteyksiä alueelta maakuntakeskuksiin ja muihin tärkeisiin keskuksiin sekä henkilöliikenteen että tavaraliikenteen osalta. Turvataan tieverkon laajuus nykyisellään asumisen tarpeisiin vastaamiseksi.
- Sosiaali- ja terveystalouden järjestämisen rakenteelliset ja toiminnalliset muutokset muokkaavat sote-palveluja nyt ja tulevaisuudessa. Asukkaiden palvelutarpeiden kattamiseksi, sujuvan elämän mahdollistamiseksi sekä seutukaupunkien elinvoiman vahvistamiseksi on oleellista turvata palvelujen saatavuus ja toimivuus seutukaupungeissa jatkossakin riittävällä tasolla. Jokainen maakunta suunnittelee sote-palvelujen toimintamallit sekä lähipalvelupisteet, sähköiset palvelut ja maakunnassa mahdollisesti keskitettävät palvelut vastaamaan väestön tarpeita siten, että perustason palveluiden esteetön saatavuus ja saavutettavuus varmistetaan. Huomioidaan, että tulevien sote-maakuntien ja yhteistyöalueiden rajat eivät ole esteenä sotepalvelujen joustavalle käytölle ja saatavuudelle seutukaupungeissa.
- Edistetään seutukaupunkien mahdollisuuksia biotaloudessa ja ympäristöinvestoinneissa. Seutukaupunkeja kannustetaan hyödyntämään Green Dealin tarjoamia toimenpideohjelmiä ja vauhdittamaan sen avulla edistettäviä kestäviä ratkaisuja.

- Seutukaupunkeja kannustetaan verkostoyhteistyöhön ylläalueellisesti ja julkisten yrityspalveluiden, ml. Team Finland –kansainvälistymispalveluverkoston kanssa. Seutukaupunkien yhteistyö innovatiivisten yritysten kanssa, esimerkiksi toimiminen kehitysalustana ylläalueellisten ekosysteemien syntymiselle, mahdollistaa Business Finlandin ekosysteemirahoituksen hakemisen. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteilla olevien hallituksen yrittäjyysstrategian sekä viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelman tavoitteina on vahvistaa ja tukea yrittäjyyttä koko Suomessa esimerkiksi yritysten sukupolvenvaihdosten edistämällä, julkisten palveluiden ja rahoituksen kehittämällä ja tiivistämällä yhteistyötä yksityisten yrityspalveluiden kanssa.
- Kiinnitetään huomiota siihen, että seutukaupungeissa toimivien yritysten kyky saada riittäviä vakuuksia vaihtelee ja vaikeuttaa näin investointihalukkuutta. Normaaliaikoina Finnveran investointeihin antama takaus on enintään 80 %. Korona-aikana komissio on väliaikaisesti antanut mahdollisuuden Finnveralle myöntää 90 % takauksia. Tätä mahdollisuutta voidaan käyttää vain vuoden 2020 loppuun myönnettävissä takauksissa normaaleja tiukemmin ehdoin.

LIITE 1

Työkalupakki – Seutukaupunkien omaehtoisen kehittämisen toimenpiteitä

Vuonna 2018 julkistetussa seutukaupunkiohjelmassa oli 59 toimenpidettä, joista valtaosa koski seutukaupunkien omaehtoista kehittämistä. Sen lisäksi ohjelmassa oli kumppanuudessa muiden toimijoiden kanssa tehtäviä toimenpiteitä. Toimeenpano-ohjelman valmistelua varten seutukaupunkiohjelman sisältämät toimenpiteet on arvioitu. Osa seutukaupunkiohjelman toimenpiteistä on jo tehty, osa sisältyy seutukaupunkien omaan, jatkuvaan kehitystyöhön tai on muuten edistynyt. Näitä edenneitä toimenpiteitä ei nosteta esille tässä tekstissä.

Työkalupakki sisältää 31 omaehtoisen kehittämisen toimenpidettä, jotka ovat valmistelussa, vanhan pohjalta muokattuja tai kokonaan uusia avauksia listattuna aihepiireittäin.

Innovaatioympäristöt

1. Seutukaupunkien yritykset ja innovaatiotoimijat tekevät yliseudullista ja -maakunnallista vastavuoroista yhteistyötä koulutus-, tutkimusinfrastruktuurien ja kehitysympäristöjen kehittämiseksi ja avoimen innovaatiotoiminnan mahdollistamiseksi. Hyödyntäminen vaatii infrastruktuurien ja kehittämissympäristöjen kehittäjiltä ja ylläpitäjiltä konseptoituja toimintamalleja sekä hyödyntäjien panostusta. Kerätään ja konseptoidaan hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja skaalattavaksi ja valtakunnallisesti hyödynnettäväksi.
2. Seutukaupungit tukevat luovan alan osaajia neuvontaverkoston kautta. Seutukaupunkien innovaatiotoimijat, kuten yritykset ja oppilaitokset, hyödyntävät oman ja muiden seutujen luovaa osaamista sekä aineistoja uusien innovaatioiden kehittämisessä.
3. Seutukaupungit hyödyntävät ammatillisen koulutuksen järjestäjien roolia käyttäjälähtöisten innovaatioiden synnyttäjinä ja kaupallistajina.

Elinkeinot ja elinvoima, ilmastonmuutos ja kiertotalous

4. Seutukaupungit toimivat jatkossakin pilottialustoina teollisen kiertotalouden ja uusiutuvan energian kokeiluille ja tukevat toisiaan alueellisten kiertotalousmallien rakentamisessa. Näin kaupungit ja niiden yritykset saavat verrattavissa olevassa mittakaavassa olevia malleja siitä, miten seutukaupungin kokoisilla resursseilla saadaan asioita aikaiseksi.
5. Seutukaupungit vastaavat työvoiman määrän vähenemiseen maahanmuuttajien tehokkaalla kotouttamisella ja tukemalla kansainvälisten yhteisöjen syntymistä alueelle. Seutukaupungit osallistuvat ja luovat suoria kansainvälisiä ja kansallisia työvoimatarpeen palveluratkaisuja teollisuuden tarpeisiin. Seutukaupunkiohjelman Talent Boost –hankkeiden (Kansainvälisyyden hyödyntäminen ulkomaisen työvoiman saatavuudessa) jatkaminen vuoteen 2023 on perusteltua. Kansainvälisten yhteisöjen syntymistä tuetaan myös kehittämällä seutukaupunkien tarjoamaa monikielistä toimintaa sekä palveluja, tukemalla osallisuutta edistävää yhdistystoimintaa alueella ja osallistamalla alueen monikielistä väestöä palveluiden suunnitteluun esimerkiksi TEM:n Kotoutumisen kumppanuusohjelman tuella.
6. Seutukaupungit vahvistavat matkailuelinkeinoa (ml. kulttuurimatkailu ja maailmanperintökohteet)
7. Seutukaupungit hyödyntävät maankäytön suunnittelua, investointeja ja kestäviä innovatiivisia julkisia hankintoja parantaakseen yritysten innovaatiotoimintaa ja kilpailukykyä. Seutukaupunkien teollinen perusta mahdollistaa kokoaan suurempia innovatiivisia ilmasto- ja kiertotalousratkaisuja.

Koulutus ja osaavan työvoiman saatavuus

8. AMK-yhteistyössä hyvänä koettu toimintamalli joissakin seutukaupungeissa on esimerkiksi korkeakouluasiamies tai vastaava toimintatapa. Korkeakouluasiamiehen tehtävänä on olla yhteydessä alueen yrityksiin ja selvittää heidän tarpeitaan koulutuksen osalta sekä myös tki-toiminnan tarpeet.
9. Seutukaupunkien elinvoimaisuutta tulee tarkastella alueen työvoiman osaamistarpeen kautta koulutusjärjestelmän antamia mahdollisuuksia hyödyntäen. Ammattikorkeakoulut toimivat tiiviissä yhteistyössä myös seutukaupunkien kanssa järjestäen työelämän ja seutujen tarpeita

vastaavia opintoja. Ammattikorkeakoulut tarjoavat avoimen korkeakoulutuksen kautta opintoja erilaisille kohderyhmille, jolloin pystytään parantamaan koulutuksen vaikuttavuutta ja vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla alueiden ja työelämän tarpeisiin. Avoimen väylää on myös mahdollista jatkaa tutkintoon johtavaan koulutukseen. Tämä mahdollistaa ammattikorkeakoulujen koulutustarjonnan laajan hyödyntämisen. Konseptoidaan ja monistetaan nykyhetkellä hankemuotoisesti kehitettävät toimintamallit valtakunnallisesti hyödynnettäväksi.

10. Amatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma on osa hallitusohjelman toimeenpanoa. Se tukee hallituksen keskeisten tavoitteiden, kuten oppivelvollisuuden laajentamisen, jatkuvan oppimisen uudistuksen sekä kotouttamista tukevien kehittämistoimien valmistelua. Ohjelma kytkeytyy lisäksi mm. korkeakouluvision, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelman, nuorisotakuun sekä hallituksen työllisyystoimien toteuttamiseen.
11. Jatkuvan oppimisen uudistuksen toimeenpano: jatkuvan oppimisen palveluorganisaation muodostamisesta tehdään selvitys 30.6.2020 mennessä. Selvityksessä otetaan huomioon aluetoimijoiden tehtävät ja niitä koskevat suunnitelmat.
12. Korkeakoulutuksen digitaalisen palveluympäristön ja oppimisympäristöjen kehittäminen parantavat korkeakoulutuksen koulutustarjontaa organisaatorajoista ja maantieteellisistä rajoituksista huolimatta.
13. Kannustetaan seutukaupunkeja kokeilemaan pilotointeja joustavien koulutusmallien luomiseksi yli koulutusmuotojen. Alueellinen yhteistyö kuntien ja koulutusten järjestäjien kesken voi laajentaa seutukaupunkien koulutustarjontaa. Etenkin huomioitaessa demografiset muutokset ja ennusteet on yhteistyö tärkeää. Joustavilla koulutusmalleilla voidaan vahvistaa toisen asteen koulutuksen saatavuutta ja saavutettavuutta seutukaupungeissa nuorten määrän vähentyessä. Lisäksi digitalisaation tukemisella voidaan saavuttaa tehokkaita ja taloudellisia ratkaisuja koulutustarjonnassa.
14. Kaupunkien, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja oppilaitosten yhteiset alueen elinkeinoelämää kehittävät ja uudistavat toimet otetaan huomioon uuden rakennerahasto-ohjelman ja muiden mahdollisten kehittämisrahoitusten valmistelussa. Yhteistyössä seutukaupunkien kanssa toteutetut hankkeet ovat auttaneet oppilaitoksia kehittämään

esimerkiksi yhteisiä tutkimus- ja oppimisympäristöjä, joita alueella voivat hyödyntää niin korkeakoulut kuin toisen asteen oppilaitokset. Ammattikorkeakoulujen strategiarahoituksen kohdentamisessa otetaan huomioon ammattikorkeakoulujen alueellista vaikuttavuutta vahvistava toiminta, jatkuvan oppimisen polkujen mahdollistaminen eri kohderyhmille sekä opiskelijoita ja työelämää palvelevien verkostojen rakentaminen.

15. Toisen asteen koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus - Mahdollisuus opiskella joustavasti seutukaupungeissa toisella asteella kotoa käsin. Pyritään turvaamaan monipuolinen tarjonta ja kohtaanto alueen elinkeinoelämän tarpeisiin, mukaan lukien jatkuvan oppimisen tarpeet.
16. Ammatillisen koulutuksen mahdollisia lisäresursseja kohdennettaessa huomioidaan seutukaupunkien työvoima- ja koulutustarve.
17. Tarve nopeasti suoritettavissa oleviin työelämän tarpeisiin suunnattuihin korkeakoulututkintoihin, erikoistumiskoulutuksiin tai tutkinnon osista muodostuviin osaamiskokonaisuuksiin on tunnistettu. Näihin toimiin mahdollisesti saatavia lisäresursseja kohdennettaessa pyritään turvaamaan seutukaupunkien koulutustarve.
18. Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin jatkuvan oppimisen osuus kannustaa korkeakouluja tarjoamaan avointa korkeakoulutusta, erikoistumiskoulutuksia, erillisiä opintoja sekä maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta myös seutukaupunkien osaajatarpeisiin.
19. Turvataan monipuoliset mahdollisuudet suorittaa toisen asteen opintoja ottaen huomioon erilaiset toimintatavat sekä varmistetaan kaupunkien, koulutuksen järjestäjien ja ministeriöiden yhteistyö.

Sujuvat liikenneyhteydet

20. Seutukaupungit edistävät ja hyödyntävät liikenteen digitalisoitumisen, palveluistumisen ja automaation tuomia mahdollisuuksia. Liikkumis- palveluiden järjestämisessä ja hankinnoissa pyritään asiakaslähtöisiin ja digitalisaatiota hyödyntäviin, kestäviin ja tehokkaisiin ratkaisuihin. Parhaita käytäntöjä ja oppeja jaetaan aktiivisesti seutukaupunkien kesken. Myös naapurikunnat tulisi ottaa mukaan yhteiskehittämiseen, jotta tietojen yhteentoimivuus ja yhteismitallisuus varmistettaisiin yli aluerajojen. Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman tiedon

hyödyntämistä ja digitalisaatio- sekä palvelukehitystä koskevia toimenpiteitä toteutetaan seutukaupungeille soveltuvasti.

21. Seutukaupungit varautuvat liikenteen murrukseen, ilmastonmuutokseen ja ympäristön kestävään kehitykseen esimerkiksi strategioissaan.
22. Kokeilujen ja pilottien kautta vakiinnutetaan pysyväksi toiminnaksi esimerkiksi kuljetusten yhdistelyä. Ratkaisujen löytämiseksi tehdään yhteistyötä alan toimijoiden ja julkisen sektorin kesken. Liikenteen automaation käyttöönoton valmiuksia parannetaan, muun muassa yhteen toimivan digitaalisen infrastruktuurin avulla. Liikennettä koskevan tiedon hyödyntämistä kehitetään teknologianeutraalisti ja liikenne-
muotorajat ylittävällä tavalla.
23. Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelu on käynnissä ja suunnitelma valmistuu keväällä 2021. Seutukaupungit osallistuvat suunnitelman valmisteluun alueellisen liikennejärjestelmätöyön kautta sekä suoraan suunnitelmaan kuuluvien vuorovaikutusmahdollisuuksien välityksellä. Seutukaupungit koordinoivat näkemyksensä suunnitelman valmisteluun yhteistyöryhmän seutukaupunkien edustajan sekä Kuntaliiton järjestämien yhteistyöverkoston kautta. Suunnitelman yhtenä tavoitteena on taata koko Suomen saavutettavuus ja näin ollen myös seutukaupunkien saavutettavuus. Suunnitelman saavutettavuutta koskevia toimenpiteitä toteutetaan soveltuvasti myös seutukaupungeissa.
24. Seutukaupungit osallistuvat kumppaneina maakuntakeskusten liikenteen suunnitteluun. Seutukaupungit ovat merkittävä maakuntakeskusten työssäkäyntialue. Seutukaupunkiverkoston osalta siirretään painopistettä keskinäisestä verkottumisesta ja edunvalvonnasta myös keskustaupunkien ja muiden aluekehittämisen toimijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Nostetaan keskiöön erityisesti teollisuuden näkökulma, pendelöinti ja osaavan työvoiman saatavuus.

Asuminen ja maankäyttö sekä digitalisaatio

25. Liikenteen ja asumisen yhteensovittamista jatketaan monipaikkaisen työskentelyn ja asumisen näkökulmasta. Seutukaupungeissa luodaan edellytyksiä kestäväälle monipaikkaiselle asumiselle ja työskentelylle ja nämä mahdollistaville palveluille kaavoituksen, liikennesuunnittelun ja palveluiden hankintojen avulla. Seutukaupunkien mittakaava

mahdollistaa kestävien, monipuolisten ja kiinnostavien yhdyskuntien kehittämisen, jossa toimintojen läheisyys etu yhdistyy digitaalisella saavutettavuudella, hyvällä elinympäristön laadulla ja kustannustehokkaiden ratkaisulla

26. Huippunopeat ja moitteettomasti toimivat tietoliikenneyhteydet ovat edellytys kuntien elinvoimaisuudelle ja monipaikkaiselle asumiselle ja työskentelylle. Seutukaupungit edistävät yhteyksien rakentamista alueillaan lupa- ja rakentamismenettelyitä joustavoittamalla. Seutukaupungit pyrkivät laskemaan valokuiturakentamisen kustannuksia esimerkiksi sallimalla kevyempiä rakentamismenetelmiä, kuten mikro-sahausta sekä lisäävät ilmoitusmenettelyn käyttöä. Lisäksi seutukaupungit voivat sallia olemassa olevan infrastruktuurin käyttöä laajakais-taverkon tarpeisiin taikka rakentaa esimerkiksi tietöiden yhteydessä passiivista infrastruktuuria kuten tyhjiä putkia, joihin kaapeleita voidaan myöhemmin rakentaa kustannustehokkaasti. Lisäksi seutukaupungit voivat kuiduttaa julkisia rakennuksia.
27. Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman lisäksi on aloitettu Valtakunnallisen Alue- ja Yhdyskuntarakenteen Kehityskuvan (VAYK) valmistelu, jonka tavoitteena on päivittää 2015 julkaistu valtakunnallinen ”Aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityskuva 2050”. Valmisteluvaiheessa keskeisenä tavoitteena on luoda sekä mittakaavaltaan skaalautuva että ajantasainen, päivittyvä menetelmä kuvaamaan tulevaisuuden alue- ja yhdyskuntarakenteen ominaisuuksia ja tavoitetilaa. Se tunnistaisi nykyistä paremmin myös seutukaupunkitason alue- ja yhdyskuntarakenteen mahdollisuudet, ongelmat ja tavoitetilan sekä mahdollistaisi nopeamman reagoinnin tapahtuviin muutoksiin. Valmisteluvaiheen jälkeen varsinainen kehityskuvan laadinta edellyttää laajaa osallistavaa toteutusta.
28. Seutukaupungit panostavat kestävästä yhdyskuntarakenteen toteuttamiseen ja tukevat samalla kävelyn ja pyöräilyn sekä joukkoliikenteen edellytyksiä. Seutukaupungit toteuttavat kestävästä kaupunkiohjelman sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmia. Seutukaupungit hyödyntävät ohjelmiin kohdennettuja määrärahoja ja aktiivisesti kehittämis-kohteissa. Joukkoliikenteen toimivaltaiset viranomaiset (osa seutukaupungeista) voivat hyödyntää mahdollisuuksien mukaan ilmastoperusteista joukkoliikenneavustusta joukkoliikenteen edellytysten parantamiseksi. Seutukaupungit pyrkivät myös vaikuttamaan ihmisten kulutuspäätöksiin ja luomaan kestävämpiä liikkumistottumuksia mm. liikkumisen ohjauksen hankkeiden avulla.

29. Seutukaupungit sopeuttavat ja lisäävät asuntokantaansa nykyisiä tarpeita vastaavaksi vahvistamaan seutukaupunkien elinvoimaa ja alueen toimintakykyä. Erityisesti hallitusohjelman Arava-vuokratalojen purkuavustuksilla tervehdytetään alueellisia vuokramarkkinoita, ilmastotavoitteisiin kannustetaan asuntokannan energia-avustuksilla sekä esteettömyyttä ja ikääntyvien asumistarpeita tuetaan ARA-avustuksilla. Seutukaupungit huomioidaan asuntopoliittisen kehittämissohjelman laadinnassa, josta annetaan selonteko eduskunnalle syksyllä 2020. Siinä erityistä huomiota kiinnitetään myös väestöään menettävien alueiden auttamiseen.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoite kaksinkertaistaa puun käyttö rakentamisessa hallituskauden aikana, osoittaa puurakentamiselle tavoitteet julkisessa rakentamisessa sekä edistää puurakentamisen osaamista ja täydennyskoulutusta rakennusalalla sekä puurakentamisen tutkimusta, tuotekehitystä ja vienninedistämistä. Puurakentamisen toimenpideohjelma koordinoi puutuotteisiin ja puurakentamiseen liittyviä toimenpiteitä eri ministeriöissä. Puun käytön lisääminen rakentamisessa on tehokas keino saavuttaa kansallisen energia- ja ilmastostrategian mukaiset tavoitteet sekä alueellisia tavoitteita. Julkisen rakentamisen rooli uusien vähähiilisten rakennustuotteiden ja puurakentamisen edistäjänä edellyttää toimenpiteitä kunnissa ja tukitoimenpiteitä ministeriöiltä. Puun käytön lisääminen edistää ilmastotavoitteiden toteutumista rakentamisen koko elinkaaren ekotehokkuuden kautta, mutta myös rakennuskantaan sitoutuvan hiilen kasvun myötä. Puurakentamisen tukeminen edistää puutuotteiden arvoketjun toimintaedellytysten paranemista ja työllisyyden ylläpitämistä. Avustus on linjassa Euroopan komission pyrkimystä edistää rakentamisen vähähiilisyyttä ja kiertotaloutta. Suomi on aktiivisesti jalkauttanut komission tavoitteita erityisesti vihreän julkisen rakentamisen hankintakriteerien ja rakentamisen kestävä kehityksen arviointimallin osalta.

Kulttuuri ja omaisuus

30. Seutukaupungit toteuttavat aktiivista kotouttamistoimintaa mm. kulttuuripalveluiden avulla. Toimintaa suunnitellaan osallistamalla kohde-ryhmää kumppanuuden hengessä. Toiminnalla on iso merkitys osaan työvoiman houkuttelussa sekä asukkaiden hyvinvointia ja vetovoimaa vahvistavina tekijöinä.

31. Seutukaupungit kehittävät kulttuuripalveluitaan ja niiden uusia muotoja.

Seutukaupunkiohjelman toimeenpano- ohjelma 2020–2022

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-509-6

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi